

Sosiaalipolitiikka ja julkisuus – ketkä ovat äänessä?

Sakari Kainulainen: YTT, tutkimusjohtaja, sosiaalipolitiikan dosentti, Diakonia-ammattikorkeakoulu
sakari.kainulainen@diak.fi

Janus vol. 17 (4) 2009, 368–372

Tein tämän vuoden sosiaalipolitiikan päivien alustustani varten pienen katsauksen Sosiaalipoliittisen yhdistyksen jäsenkuntaan ja siihen, miten sosiaalipoliitikot näkyvät julkisuudessa.¹ Kiinnostus aiheeseen liittyy yhtäältä siihen, että ajoittain nostetaan esiin sellainen näkökulma, että sosiaalipoliitikot ovat liian vähän julkisuudessa. Toisaalta se liittyy siihen, että Sosiaalipoliittisen yhdistyksen satavuotisen historian aikana on ollut tapana tarkastella esimiehiä ja muita näkyvässä asemassa olevia henkilöitä, mutta vain vähäisesti yhdistyksen jäseniä kokonaisuutena ja yksilöinä.

Keitä me olemme?

Kun silmäilin Sosiaalipoliittisen yhdistyksen jäsenrekisteriä keväältä 2009, yllätyin monessa suhteessa. Ensimmäinen yllätys minulle oli se, kuinka laajalti sosiaalipoliitikot ovat levittäytyneet ympäri Suomea. Meitä löytyy lähes 150 kunnasta, Ylikiimingistä Ämmänsaaren ja Nakkilan kautta Helsinkiin. Toki paikkakuntaakohtaisesti tarkastellen korkeakoulukaupungit erottuvat suurimpina sosiaalipoliitikkojen asuinpaikkoina, mutta silti ne eivät ime läheskään kaikkia yliopistoista valmistuvia – ja hyvä näin. Sosiaalipoliittista osaamista tarvitaan niin kansainvälisen, kansallisen kuin paikallisenkin tason tehtävissä.

Kun vielä erikseen tarkastelin sosiaalipolitiikan kannalta määrällisesti merkittävimpiä kuntia, niin lista on suhteellisen yllätyksetön: Helsinki (222 jäsentä), Tampere (77), Espoo (38), Vantaa (34),

Jyväskylä (28), Turku (28), Kuopio (26), Rovaniemi (24), Joensuu (19), Lahti (10) ja Oulu (10). Suurissa kaupungeissa on paljon sosiaalipoliitikkoja. Intouduin suhteuttamaan sosiaalipoliitikkojen määrää suurimpien kuntien asukaslukuun ja se nosti esiin kolme Suomen ”sosiaalipoliittisinta” kuntaa: Rovaniemellä on 4,0, Helsingissä 3,8 ja Tampereella 3,7 yhdistyksen jäsentä 10 000 asukasta kohden. Yliopistokaupungeista Turun suhdeluku oli vaatimaton ollen ainoastaan 1,6. Tämä on mielenkiintoista, sillä turkulainen sosiaalipolitiikka on niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin vahvasti esillä, mutta se ei näytä innostavan jäseniä yhdistykseen.

Toinen jäsenrekisterin läpikäymisessä minut yllättänyt asia oli yhdistyksemme naisvoittoisuus. Se ei liene mikään yllätys naisille, mutta miehisten silmälasien läpi asioita katsoneelle se on. Naisia on jäsenistämme yli 70 prosenttia, muun muassa 18 Päiviä, 17 Minnaa ja 12 Riitaa. Vajaa kolmannes on siis miehiä, useimmin nimi on Juha (7) tai Timo (7). Ehkä tässä on toinen murros: naisten on otettava yhdistyksessä entistä vahvempia asemia niin hallinnossa kuin käytännön toiminnassa. Alkagoon naisasiantuntijoiden aika!

Etsimässä sosiaalipolitiikkaa julkisesta keskustelusta

Tutkimusprofessori Jussi Simpura on muun muassa puheenvuorossaan kuluvan vuoden ensimmäisessä Januksessa aiheellisesti perään-

kuuluttanut sosiaalipoliitikkojen vuorovaikutusta yhteiskunnan kanssa ja dialogia muiden asiantuntijoiden kanssa. On lähes turhaa keskustella vain samanmielisten kanssa silloin, kun pitäisi aidosti vaikuttaa yhteiskunnan tulevaisuuteen ja sosiaalipoliitikkaan; emmehän elä umpiossa. Ajattelin raottaa joltain kantiilta tätä asiaa tarkastelemalla sitä, miten sosiaalipoliitikka ja erityisesti sosiaalipoliitikot näyttäytyvät valtamediassa, eli Helsingin Sanomissa. Valitettavasti valtamedian työkalut tutkimuksen tekoon eivät olleet kovin valtavat ja tämä rajoitti analyysiä huomattavasti. Suuren käsityön määrän vuoksi rajauhin tarkastelemaan tarkemmin sellaisia Helsingin Sanomien kaupunki-, kotimaa-, mielipide- ja talousosastoilla vuosina 1990–2009 julkaistuja juttuja, joissa esiintyi sana sosiaalipoliitikka eri muodoissaan (sosiaalipolit*). Olisi ollut tietysti perusteltua hakea myös eri sosiaalipoliitiikan alateemoja, mutta työmäärä olisi kasvanut sietämättömäksi, joten päädyin tarkastelemaan "puhtaista puhtaimpien" sosiaalipoliitikkojen sanomia.

Edellä kuvatuista rajauksista johtuen analyysini ei täytä tieteellisen tutkimuksen kriteerejä kaikilta osin, mutta antanee meille näkyä ja ajattelemisen aihetta siitä, miten me olemme julkisuudessa esillä. Tekstin lomaan on koottu suoria sitaatteja Helsingin Sanomista vuosien varrelta – sellaisia sitaatteja, joissa me sosiaalipoliitikot olemme olleet äänessä. Sitaatteja ei ole sijoitettu tekstiin sen perusteella, että ne linkittyisivät pohdintoihini, vaan olen halunnut mahdollistaa eläviä sitaatteja mahdollisimman paljon mukaan ja siksi niitä on tässä näin paljon. Toivottavasti tämä raapaisu innostaisi jotakuta opinnäytetyön tekijää laatimaan syvällisemmän analyysin siitä, mikä on sosiaalipoliitiikan ja sosiaalipoliitikkojen asema ja merkitys julkisessa keskustelussa.

Huono-osaisten joukko naisistuu ja nuorenee: Huono-osaisuus yhteiskunnassa on aiemmin ollut lähinnä miesten ongelma. Euroopassa ja myös Pohjoismaissa ovat so-

siaalialan tutkijat kuitenkin havainneet huono-osaisuuden yhä enemmän naisistuvan ja koskevan nuoria. Siitä syystä vanhoihin raaimeihin rakennettu sosiaalipoliitikka ei enää sosiaalihuollituksen pääjohtajan Vappu Taipaleen mielestä riitä 90-luvulla... (HS 1990.)

Analyyssi eteni kahdessa suunnassa. Yhtäältä tarkastelin sitä, kuinka usein sosiaalipoliitikka oli jutuissa mainittu. Toisaalta listasin yhdistyksen jäsenistä noin sadan hengen listan, joiden arvelin esiintyvän julkisuudessa. Tätä listaa täydensin sellaisilla sosiaalipoliitikoilla, jotka ovat olleet julkisuudessa, mutta eivät jäsenrekisterin mukaan olleet kuitenkaan yhdistyksen jäseniä. Seuraavassa esitetyt nimet eivät siis välttämättä ole yhdistyksemme jäseniä. Olisin mielelläni keskittynyt vain jäseniimme, mutta ei liene korrektia ilmoittaa julkisesti, kuka yksityishenkilö kuuluu järjestöömme. Siksi lisäksi ulkopuolisia nimiä mukaan tarkasteluun.

Tutkijan mukaan "sivistyneet säännöt" on romutettu: Sairastavat ja poikkeavat irtisanoitaan helpoimmin: Työelämässä vallinneet "sivistyneet pelisäännöt" on romutettu useilla työpaikoilla, joissa laman vuoksi irtisanoitaan ihmisiä. Näin sanoo Tampereen yliopiston sosiaalipoliitiikan laitoksen työpoliitiikan apulaisprofessori Pertti Koistinen. (HS 1993.)

Sosiaalipoliitiikan toimijat Helsingin Sanomissa 1990–2009

Noin 19 vuoden tarkastelujaksolla Helsingin Sanomissa oli vajaa puoli miljoonaa juttua, isoja ja pieniä. 4448 uutisessa tai jutuissa esiintyi määrittelemiäni sosiaalipoliitikoita. Juttujen määrässä on nähtävissä lievää nousua, sillä 1990-luvun alussa juttuja oli keskimäärin 20 000 vuodessa ja määrät ovat kasvaneet tasatahtia taloudellisen kasvun kanssa ollen nykyään noin 25 000. Mielenkiintoinen, mutta järkeenkäypä yhteys

on havaittavissa sosiaalipoliittikkaa käsitteiden juttujen osuuden vaihtelussa eri aikoina. Sosiaalipoliittikkaa on käsitelty erityisesti laskusuhdanteessa ja juttujen osuus on pienentynyt samaa tahtia taloudellisen kasvun myötä. Kun vuonna 1994 kaikista Helsingin Sanomien jutuista 3,5 promillea käsitteli sosiaalipoliittikkaa, niin osuus laski vuoteen 2000 tultaessa kahteen ja lopulta vuoden 2008 noin yhteen promilleen. Sosiaalipoliittikka ei näytä kiinnostavan nousukaudella. Kääntäen voi arvioida, että kohta alkaa sosiaalipoliittikka taas kiinnostaa.

"Järjestöt joutuvat tasaamaan sosiaalisia eroja EU-maissa": Sosiaalipoliittikan professori Kari Salavuo Turusta pelkää EU:n tiukan talouspolitiikan ja julkisen kulutuksen säätelyn johtavan palveluiden supistamiseen ja yhä suurempaan kansalaisjärjestöihin turvautumiseen... (HS 1996.)

Koko puolen miljoonan jutun aineistosta nousi sosiaalipoliittikkaa käsittelevinä esiin 970 juttua. Näissä artikkeleissa 354:ssä esiintyi joku määrittämistäni sosiaalipoliittikosta. Eniten artikkeleita on ollut vuosituhannen lopussa sekä lamavuonna 1994. Eri osastojen kesken on eroja siinä, miten sosiaalipoliittikka näkyy. Useimmin pääsemme julkisuuteen Kotimaan osastolla ja nykyisin lähes yhtä usein (=harvoin) myös Miellipideosastolla. Varsin harvoin sosiaalipoliittikkaa käsitellään Kaupunkiosastossa ja jos mahdollista, vielä harvemmin Talousosastossa. Jälkimmäinen kertonee Jussi Simpuran huolen aiheellisuudesta. On aika siirtyä tarkastelemaan sitä, ketkä sosiaalipoliittikot puhuvat myös muille kuin sosiaalipoliittikoille.

Köyhät jäävät nuolemaan näppejään: Taloudellista pelivaraa pitäisi nyt käyttää enemmän perusturvan parantamiseen. Nyt köyhin vähemmistö näyttää saavan budjetista vähiten. Tätä mieltä ovat tutkimusprofessori Matti Heikkilä Stakesista ja yhteiskuntapoliittikan tutkija Raija Julkunen Jyväskylän yliopistosta. (HS 2000.)

litiikan tutkija Raija Julkunen Jyväskylän yliopistosta. (HS 2000.)

Analysoitaessa niitä sosiaalipoliittikoita, jotka ovat olleet useimmin nimettyinä Helsingin Sanomien jutuissa, nousee esiin mielenkiintoisesti rakentunut joukko. Mukana on henkilöitä niin yliopistoista, sektoritutkimuslaitoksista ja valtionhallinnosta. Ehkä hienoinen yllätys on se, kuinka vahvoja nimiä vahvat nimet ovatkaan: ne sosiaalipoliittikot, joiden teokset ovat oppi- ja muina kirjoina tulleet tutuiksi niin opiskelijoille kuin muillekin, ovat myös vahvoja keskustelijoita julkisuudessa. Voisi jopa todeta, että akateemiset piirit ovat mukana yhteiskunnallisessa keskustelussa yllättävänkin vahvasti.

Selkeästi kukkulan laella "pasteeraa" Osmo Soininvaara yli 1500 maininnalla, erityisesti ministerivuosilta. Osmo Soininvaara 1504, Pentti Arajärvi 473, Markku Lehto 227, Vappu Taipale 180, Jeja Pekka Roos 177, Aulikki Kananoja 155, Matti Heikkilä 123, Kari Välimäki 83, Jorma Sipilä 76, Elina Haavio-Mannila 66, Olli Pusa 63, Antti Kasvio 62, Antti Karisto 60, Juhani Lehto 60, Heikki Hiilamo 52, Hannu Uusitalo 50, Raija Julkunen 45, Lasse Murto 41, Jussi Simpura 38, Vesa Puuronen 38, Ismo Söderling 33, Elli Aaltonen 33, Kaija Kallinen 32, Pertti Koistinen 30, Pauli Niemelä 30, Olavi Kaukonen 30, Marita Ruohonen 30.

Toisaalta on samaan hengenvetoon todettava, että mukana on myös uutisia ja juttuja, jotka eivät mitenkään liity sosiaalipoliittikkaan tai ainakaan niin, että ne edustaisivat yhteiskunnallista keskustelua. Yksi on hakenut jotakin julkista (kunnallista) virkaa, toisen saatua pienen apurahan joltain säätiöltä. Onpa mukana myös uutisia, joissa ei välttämättä haluttaisi olla mukana. Mutta elämä on elävää.

Köyhät, kipeät ja työttömät uusi alaluokka: Sosiaalipoliittisen yhdistyksen esimies, dosentti Jouko Kajanoja sanoo, että köyhien,

kipeiden ja työttömien määrän lisääntyessä maahan on syntymässä uusi alaluokka. Kajanon näkemyksiä tukee Kuopion yliopiston professori Pauli Niemelä, joka katsoo, että Suomen sosiaaliturvassa vallitsee laiton tilanne, koska perusturva monin osin alittaa toimeentulotuen rajan... (HS 2002.)

Ketkä puhuvat sosiaalipoliitikkaa ja ketkä vain sosiaalipoliitikkaa?

Edellä piirtyi kuva siitä, ketkä sosiaalipoliitikot ovat useimmin päivälehden sivuilla. Uutisia on kuitenkin monenlaisia ja on syytä täsmentää esiintymiset vain niihin, joilla on sosiaalipoliitikan kannalta merkitystä. Kun hakukriteereiksi annettiin vastaavat nimet yhdistettynä termiin sosiaalipolit*, niin osuimien määrät laskivat ratkaisevasti. Yhä edelleen listalla on samoja nimiä kuin edellä, mutta järjestys on muuttunut: Osmo *Soininvaara* 41, Jeja Pekka *Roos* 34, Matti *Heikkilä* 24, Jorma *Sipilä* 19, Kari *Välimäki* 17, Aulikki *Kananoja* 13, Pertti *Koistinen* 11, Pentti *Arajärvi* 10 ja Markku *Lehto* 10 – useimpia osuimia mainitakseni. Sosiaalipoliitikan kannalta nämä henkilöt kantavat tai kantoivat suurimman vastuun sosiaalipoliitikan pitämisestä esillä julkisessa keskustelussa. Jos yhdistyksellämme olisi jaettavana rintamerkkejä hyvästä työstä tarkoitustamme tukevassa työssä, myöntäisin rintamerkit tuolla listalla oleville!

Lastensuojelu ei vain huostaanottoja: Sosiaalipoliitikan professori J.P. Roos käsitteli huostaanottoja mielipidesivulla (HS 5.8.). Koska kirjoituksessa viitataan Helsingin kaupunginvaltuustolle hiljattain annettuun vastaukseen huostaan otettujen lasten sijoitustilanteesta, haluaa sosiaalivirasto kommentoida... (HS 2004.)

Analyysin edetessä uteliaisuus kasvoi myös siihen suuntaan, kuinka suurta osuutta sosiaalipoliitikkaan liittyvät jutut edustivat kunkin henkilön maininnoista. Toisin sanoen, ketkä ovat kaikkein

uskollisimpia sosiaalipoliitikalle julkisissa esiintymisissään. Lista muuttui yllättävän paljon ja nosti esiin kokonaan uusia nimiä. Selkeästi listan kärkeen nousi sosiaalipoliitikkoja, jotka ovat suhteellisen harvoin, usein vain muutamia kertoja, olleet esillä Helsingin Sanomien sivuilla. Mutta kun he ovat esillä, niin he kantavat sosiaalipoliitikan lippua. Tällaisia olivat: Jari Heinonen 100 %, Matti Kari 100 %, Susan Kuivalainen 100%, Tuija Kotiranta (ent. Lindqvist) 100 %, Marianne Nylund 100 %, Olli Kangas 67%, Veli-Matti Ritakallio 67%, Katri Hellsten 67%, Pirkko-Liisa Rauhala 67% ja Mirja Satka 67% korkeimpia prosentteja mainitakseni. 50 prosentin tuntumassa oli vielä kymmenkunta sosiaalipoliitikkaa.

Uusi teos herättelee keskustelua sosiaalisen Euroopan mallista: Kysymys sosiaalisesta Euroopasta on noussut esille EU:n historiassa tasaisin väliajoin. Yhteisön alkuvaiheessa 1950-luvulla suunniteltiin jopa jäsenmaiden yhteistä sosiaaliturvajärjestelmää, muistutetaan dosenttien Juho Saaren ja Matti Karin ... (HS 2005.)

Kirjoittamisen lahja

Uteliaisuus pysyi edelleen yllä ja aloin pohtia, ovatkohan Helsingin Sanomiin kirjoittavat henkilöt myös tieteellisellä ja muulla puolella tuottelaita, vai kuluuko kaikki aika "mielipidepalstalle" kirjoittellessa. Tein hakuja ARTO -tietokantaan samoille henkilöille kuin aiemmin Helsingin Sanomiin. "ARTO on uusien kotimaisten artikkeleiden viitetietokanta. Aineistoa on kattavimmin 1990-luvun alusta, mutta myös vanhempaa artikkeliaineistoa koskevia viitteitä on runsaasti. ARTOon rekisteröidään artikkelit kattavasti n. 600 jatkuvasti ilmestyvästä aikakauslehdessä (ns. vastuulehdet)". Seurauksena oli jälleen uusi lista osin samoine nimineen, mutta eri järjestyksessä: Jeja Pekka Roos 514, Elina Haavio-Mannila 325, Antti Karisto 315, Keijo Rahkonen 221, Raija Julkunen 211, Jussi Simpura 176, Matti Heikkilä

169, Jorma Sipilä 165, Vappu Taipale 157, Heikki Hiilamo 142, Markku Lehto 135, Hannu Uusitalo 135, Ilmo Massa 134, Juhani Lehto 127, Briitta Koskiaho-Cronström 120, Antti Kasvio 119, Pirkko-Liisa Rauhala 117 ja Pertti Koistinen 113.

Hyvin toimeentulevat hyötyvät eniten uusista sosiaalieduista: Yhteiskunnan uusista palveluista ja eduista hyötyvät eniten työssäkäyvät ja hyvin toimeentulevat kansalaiset. "Uskallan väittää, etteivät uudet palvelut mene eniten tarvitseville", toteaa yksikön johtaja Heikki Hiilamo Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Hän arvioi sosiaalipolitiikassa 20 vuoden aikana tapahtuneita muutoksia Helsingin Sanomien pyynnöstä. . . (HS 2009.)

Tuotteliaat tutkijat näyttävät olevan tuotteliaita kaikilla alueilla. On nimittäin havaittavissa selvä yhteys ARTOon kirjattujen julkaisujen määrän ja Helsingin Sanomissa sosiaalipolitiikan nimissä

esiintymisen välillä (r .47). Sen sijaan vastaavaa yhteyttä ei ole havaittavissa ARTOn ja tutkijan nimen mainitsemisen Helsingin Sanomissa (riippumatta siitä, liittyykö maininta sosiaalipolitiikkaan) välillä (r .14). Kausaalisuhteita on vaikea määrittellä, mutta edellä olevasta voisi kuitenkin pyrkiä tiivistämään yhdistyksemme opiskelijajäsenille seuraavan neuvon:

Mikäli tähtäätte tieteelliselle uralle, niin keskittykää julkisissa ulostuloissanne asiaan ja vain asiaan. Siis sosiaalipolitiikkaan eikä mihin tahansa yhteiskunnassa. Se näyttää ennustavan hyvää myös tieteellisten ja ammatillisten julkaisujen tuotannolle.

Viite

¹ Puheenvuoro perustuu Kuopiossa 22.10.2009 pidetyillä Sosiaalipolitiikan päivillä pitämäni alustukseen "Sosiaalipolitiikan toimijat".

